

بررسی ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و معیارهای عملکردی شرکت با نقش میانجی مالکیت دولتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

محسن خدادادی^{۱*}

شبوا اسماعیل زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۰۳ تاریخ چاپ: ۱۳۹۹/۰۶/۱۹

چکیده

هدف این پژوهش بررسی ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و معیارهای عملکردی شرکت با نقش میانجی مالکیت دولتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران خواهد پرداخت. با استفاده از تکنیک نمونه گیری به روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۰۴ شرکت طی سالهای ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ انتخاب شدند. آزمون فرضیه ها با استفاده از الگوی رگرسیون داده های ترکیبی که تلفیقی از داده های مقطعی و سری زمانی هستند استفاده شد. نتایج حاصل از فرضیه های پژوهش نشان داد که بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده داراییها و بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری وجود نداشته و مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام نداشته اند ولی مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده داراییها دارد و آن را تقویت می کند.

واژگان کلیدی

تنوع جنسیتی هیئت مدیره، مالکیت دولتی، بازده حقوق صاحبان سهام

۱. گروه حسابداری، واحد رودسر و املش، دانشگاه آزاد اسلامی، رودسر، ایران.

۲. گروه حسابداری، واحد رودسر و املش، دانشگاه آزاد اسلامی، رودسر، ایران.

مقدمه

اشکال مختلف وابستگی دولتی، محیط عملیاتی و رفتار شرکتها بر تصمیم گیری های مالی شرکتها تأثیر گذار، می باشند. اقتصاد دانان و کارشناسان به تجربه دریافته اند که میزان دولتی بودن اقتصاد کشورها با بازار بورس، رابطه مستقیم و تنگاتنگی دارد، بطوری که هر گونه کنشی از سوی دولت (اگر تصمیم گیرنده کلان و اصلی اقتصاد باشد) با واکنش هایی قابل مشاهده و متعددی در بازار سهام همراه می شود. همچنین هر گونه تغییری در ساختار دولت را می توان به راحتی و سریع در ویتترین اقتصادی کشور یعنی بورس مشاهده نمود. در ایران نیز، دولت نقشی اساسی در اقتصاد و همچنین در ساختار شرکت های بزرگ دارد و عمده صنایع را شرکت هایی با مالکیت دولتی تشکیل می دهند. در بحث وابستگی به دولت دو نوع وابستگی مطرح است:

الف) وابستگی مستقیم که در این نوع وابستگی یک شرکت خصوصی اعم از تولیدی، صنعتی و ... در تهیه مواد اولیه و یک سری خدمات خط تولید، از جمله تامین تجهیزات، بروزرسانی تکنولوژی و ... وابسته و تحت امر دولت بوده و در بحران های اقتصادی و سیاسی و منطقه ای، تصمیم گیری نهایی و اثر گذار را دولت انجام می دهد و طی دستورالعمل و ابلاغیه ای به شرکت های خصوصی، از طریق وزارت صنعت و معدن، بانک مرکزی، وزارت کار و تعاون و نهادهای دولتی متبوع و مربوط، ارسال کرده و عملاً بر مدیریت و درآمد واقعی شرکت های خصوصی اثر مثبت و یا منفی می گذارد. در سیستم مدیریت چنین شرکت هایی، ریسک پذیری وجود ندارد و نوآوری و تنوع در آن به کندی صورت می پذیرد.

ب) وابستگی غیرمستقیم که در این نوع وابستگی دولت به صورت نامحسوس و صرفاً به صورت اعمال قوانین تجارت، مالی و مالیاتی بر شرکت های خصوصی اثرگذاری دارد و این شرکت ها در قالب قوانین تعیین شده برای انجام امور تجاری و تولیدی با دولت همکاری خواهند کرد. در این نوع شرکت ها هیات مدیره و مدیر عامل آزادی عمل بیشتری داشته و می توانند بر اساس قوانین تجاری مصوب با شرکت های خارجی (بدون واسطه و یا با واسطه ی نظارتی و هماهنگی دولت) داد و ستد کرده و به رشد و بالندگی برسند.

به این ترتیب اهداف خصوصی سازی با توجه به وابستگی و عدم وابستگی به دولت به سه دسته ی ۱- اقتصادی (بهره وری)، ۲- مالی (نوآوری) و ۳- اجتماعی و سیاسی (اشتغال) تقسیم بندی می شود. بررسی های آماری نشان می دهد که شرکت هایی که از وابستگی سیاسی و دولتی برخوردارند در مقایسه با شرکت های غیروابسته از عملکرد حسابداری (بهره وری و سود) بالایی برخوردارند.

عملکرد واژه ای است که مفهوم فعالیت برای انجام کار و نتیجه آن فعالیت را یک جا در بر دارد. در حقیقت عملکرد نتیجه عمل است؛ بنابراین، عملکرد یک سازه کلی است که بر چگونگی انجام عملیات اشاره دارد. می توان گفت عملکرد تبدیل یادگیری به رفتار آشکار است؛ یعنی نتیجه یادگیری است نه خود یادگیری. لذا به رفتارهای بالفعل و قابل مشاهده و اندازه گیری عملکرد گفته می شود. به زعم مورهد و گریفین^۱، عملکرد عبارت است از مجموع رفتارهایی که افراد در ارتباط با شغل از خود نشان می دهند (گریفین و مورهد، ۱۳۹۴). به عقیده کاسیکو، عملکرد عبارت است از به نتیجه رساندن وظایفی که از طرف سازمان بر عهده نیروی انسانی گذاشته شده است.

عملکرد، کاربرد نظام‌مند دانش رفتاری در تحول از پیش طراحی شده سازمان، بهبود و تقویت مجدد راهبردها، ساختارها و فرآیندی است که به اثربخشی سازمان می‌انجامد. در حقیقت عملکرد، زمینه‌ی حرفه‌ای در فعالیت‌های اجتماعی و پژوهش در عمل است. بهبود مستمر طیف وسیعی از فعالیت‌هایی با تحولات بی‌پایان را در برمی‌گیرد. ایجاد تیمی با حضور کارمندان و عضویت مدیران ارشد، ایجاد تحولات ساختاری، غنی‌سازی شغل از جمله تلاش‌هایی است که سازمان‌ها در جهت بهبود عملکرد انجام می‌دهند (زارع و پورزمانی، ۱۳۹۶). مدیران وظیفه دارند با استفاده از تیم‌های اطلاعات مناسب، نحوه‌ی عملکرد و وضعیت مالی واحد تجاری و نیز چگونگی استفاده از منابع دریافتی را به مالکان خود ارائه نمایند؛ اما گاهی اوقات مدیران در وضعیت‌هایی قرار می‌گیرند که تصمیم‌هایشان به نفع سهامداران شرکت نبوده و باعث مخدوش شدن گزارش‌های مالی می‌شوند که این مسئله به «مشکلات نمایندگی» معروف است. یک راه حل این است که برای مدیریت انگیزه‌هایی ایجاد شود، مانند دادن سهام شرکت به مدیران تا اولویت‌های آنان با اولویت‌های مدیران در یک مسیر قرار گیرند (رابرتز^۲، ۲۰۰۵) برای بالا بردن سطح درآمد یا رسانیدن سود شرکت به حداکثر ممکن، لازم است بهترین و موثرترین استفاده از منابع مادی و انسانی به عمل آید. لازمه این امر داشتن مدیرانی با انگیزه قوی است (فخاری و سیرانی، ۱۳۸۳).

ارزیابی عملکرد سازمان را فرایندی دانسته که از طریق آن سازمان در فواصل مشخص مورد سنجش قرار خواهد گرفت و نقاط ضعف و قوت سازمان را به طور نظام‌مند تعیین می‌نمایند. مشتریان یک سازمان می‌توانند منبع حیاتی اطلاعات و ایده‌ها در زمینه عملکرد یک سازمان بوده باشند. در واقع، ارزیابی عملکرد ابزار توسعه‌ای مهمی بوده و بسیاری از تلاش افراد را می‌توان از طریق ارائه بازخورد، توانمندسازی، مشارکت کارکنان و به اشتراک‌گذاری اطلاعات تشویق نماییم و از این طریق انتظار عملکرد بالایی را داشته باشیم. به طور کلی، می‌توان هدف ارزیابی عملکرد را بهبود اثربخشی سازمانی دانست که مبنایی برای بهره‌وری سازمان است (راسلی^۳ و همکاران، ۲۰۱۲).

با توجه به رقابت جهانی، ارزیابی عملکرد سازمان برای بقای سازمان مورد نیاز بوده و توجه به اندازه‌گیری عملکرد به عنوان نقطه‌ی شروعی جهت فرایند توسعه مهم می‌باشند. هر سازمان، عملکرد خود را اندازه‌گیری، نظارت و تجزیه و تحلیل می‌نمایند. دلیل اصلی برای اندازه‌گیری عملکرد، افزایش اثربخشی کلی سازمان و فرایندهای کسب و کار می‌باشند. از این رو، سازمان‌ها در مقدار زیادی منابع جدید، به ویژه منابع انسانی و مالی و نظام‌های مدیریت عملکرد کارآمد سرمایه‌گذاری خواهند نمود. بعضی نظام‌های اندازه‌گیری عملکرد، بسیار پیچیده بوده به اندازه‌ای که به آن‌ها اجازه داده آنچه را در زمان واقعی اتفاق می‌افتد، پیگیری نمایند و بسیاری از سازمان‌ها اقداماتی برای بررسی دوره‌ای انجام خواهند داد. اندازه‌گیری عملکرد سازمانی به مدیران شرکت‌ها اجازه داده توجه خود را بر بخش‌هایی که نیاز به بهبود دارند، متمرکز نمایند.

حضور زنان در شرکت‌ها و اتخاذ تصمیمات، حمایت‌های اجتماعی قابل توجهی را به خود جلب نموده است. دیلی^۴ و همکاران (۱۹۹۹) استنتاج نمودند که درصد حضور زنان مستقل در شرکت‌ها، افزایش قابل ملاحظه‌ای را در طی دهه‌های اخیر تجربه کرده است. تنوع در هیئت مدیره می‌تواند استقلال و اثربخشی هیئت مدیره را از طریق گردهم‌آوری ایده‌ها،

2. Rabertz

3. Rasli

4. Daily

دیدگاه‌ها و تجربیات گوناگون در هیئت مدیره، فراهم آورد (آشر^۵ و همکاران، ۲۰۰۵؛ کارتر^۶ و همکاران، ۲۰۰۳؛ تسوجی^۷، ۲۰۱۲).

از آنجا که همواره زنان کم و بیش نیمی از اعضای جامعه را تشکیل می‌دهند چنین انتظار می‌رود که این نیروی بالقوه و گسترده با مشارکت بالفعل خود در فعالیت های متنوع اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، چرخ‌های جامعه را همگام با مردان به حرکت درآورد و موفقیت‌های بیشتری از این راه به دست آورد، اما در طول تاریخ، فرصت‌ها وامکان‌ها برای زنان به نحوی توزیع نشده است که به راحتی بتوانند هم دوش مردان در صحنه جامعه حاضر شوند و در واقع بدون محدودیت جنسی به ایفای نقش‌های شایسته خویش بپردازند. در حوزه تصمیم‌گیری نیز دست یابی زنان به مشاغل و پایگاه‌های مدیریتی همپای افزایش کمی مشارکت آنان در بازار کار نبوده است، به نحوی که زنان همواره در پست‌هایی قرار گرفته‌اند که ناگزیر بوده‌اند کارهای تکراری و در سطوح پایین انجام دهند. اغلب زنان در پست‌های ستادی و به عنوان دستیار مدیران صنفی انجام وظیفه کرده‌اند و به ندرت مسئولیت‌های مدیران صنفی را

برعهده داشته‌اند. اگرچه این وضعیت در همه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه وجود دارد، اما شدت نابرابری‌های جنسیتی در کشورهای در حال توسعه بسیار بیشتر است (برنامه توسعه سازمان ملل). همواره مسئله مدیریت زنان توجه روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و صاحب‌نظران مدیریت را به خود جلب نموده است و هر یک به گونه‌ای این مسئله را ریشه‌یابی کرده‌اند. با اینکه زنان و مردان از لحاظ مدیریت و رهبری با یکدیگر متفاوت‌اند اما دلایل و شواهدی اندک برای این دیدگاه وجود دارد که هریک از آن‌ها به صرف جنسیت، مدیران برتری باشند؛ بنابراین، بهتر است گفته شود که شیوه‌های مدیریتی بسیار خوب، متوسط و ضعیف را می‌توان هم در میان زنان و هم در میان مردان یافت و نمی‌توان درباره این موضوع کلی و قاطعانه داوری کرد.

با توجه به پیچیدگی مسئله مدیریت زنان تا کنون بررسی‌های گوناگونی در زمینه مدیریت و جنسیت انجام شده است و صاحب‌نظران تلاش نموده‌اند تا این مقوله را از جنبه‌های مدیریتی، فرهنگی، سازمانی و مانند این‌ها تجزیه و تحلیل کنند؛ بنابراین، در این بخش از پژوهش تلاش شده است تا مسئله مدیریت زنان از دیدگاه صاحب‌نظران بررسی شود. امروزه صاحب‌نظران به سازمان‌ها از زوایای مختلفی می‌نگرند. با توجه به نوع نگرش آنان به سازمان‌ها نقش زنان نیز در سازمان‌ها متفاوت خواهد بود. برخی از صاحب‌نظران به سازمان همچون نظامی طبیعی می‌نگرند که در آن روابط غیررسمی و قدرت و سیاست اهمیت بالایی دارد؛ برخی دیگر از صاحب‌نظران سازمان را نظامی عقلانی می‌دانند که در پی رسمیت سازمانی و دارای اهدافی مشخص است و برای دستیابی به این اهداف فعالیت می‌کند (اسکات، ۲۰۰۲). وقتی سازمان را نظامی عقلانی بدانیم، انسان‌های شاغل در آن نیز انسان‌هایی اقتصادی و عقلانی خواهند بود؛ ولی اگر سازمان را نظامی طبیعی بدانیم، انسان‌های شاغل در آن انسان‌هایی سیاسی خواهند بود و سازمان نیز عرصه‌ای سیاسی دانسته می‌شود.

در سازمان‌های سیاسی قدرت مهم‌ترین عنصر تعیین‌کننده رفتارهای سازمانی است. در مکتب قدرت، این فرضیه‌ها که سازمان موجودی ساده‌انگار، غیرواقعی و در نتیجه از نظر علمی دارای کم‌ترین ارزش است به کلی رد می‌شود. در این مکتب، سازمان نظامی پیچیده از افراد و ائتلاف پنداشته می‌شود که هر یک منافع، باورها، ارزش‌ها، سلیقه‌ها و

5. Asher

6. Carter

7. Tsuji

پنداشت‌های ویژه خود را دارند. این ائتلاف‌ها همواره برای دستیابی به منابع کم‌یاب سازمانی با یکدیگر هم‌چشمی می‌کنند. تضاد، برخورد و رویارویی امری گریزناپذیر است. اعمال نفوذ (قدرت در فعالیت‌های سیاسی که از مجرای آن توان اعمال نفوذ به دست می‌آید و قدرت به دست آمده حفظ می‌شود) نخستین اسلحه‌ای است که در این هم‌چشمی و رویارویی به کار گرفته می‌شود؛ بنابراین قدرت، سیاست و اعمال نفوذ در زمره واقعیت‌های بسیار مهم و همیشگی زیست سازمانی قرار می‌گیرند. روش‌های رسمی و غیررسمی در کنار هم مسائلی را می‌سازند که به صورت سنتی درباره مدیریت زنان مطرح است و موجب ضعف و ناتوانی آنان می‌شود.

زنان در پست‌های مدیریتی زیردستانی ثابت و مشخص داشته‌اند که کارهایی ثابت و معین انجام می‌دادند و به ندرت در پست‌هایی بوده‌اند که دارای خطر زیاد و ریسک سنگین باشد تا بتوانند بدان وسیله حیث و اعتبار یابند و با به کارگیری زیردستان زبده، گروه‌هایی آفریننده و نوآور پدید آورند (۲۰۰۲). گائو (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان تنوع جنسیتی هیئت مدیره، کیفیت سود و محتوای اطلاعاتی قیمت سهام، به بررسی تأثیر حضور زنان در هیئت مدیره و کیفیت سود بر محتوای اطلاعاتی قیمت سهام شرکت‌ها پرداخت. نتایج بررسی‌های صورت گرفته توسط وی نشان داد حضور هرچه بیشتر زنان در هیئت مدیره و افزایش هرچه بیشتر کیفیت سود گزارش شده توسط شرکت، محتوای اطلاعاتی قیمت سهام آن را افزایش می‌دهد.

ناهان کافل و آدام جاهل^۸ (۲۰۱۸) به بررسی سرمایه‌گذاری در دارایی‌های نامشهود و عملکرد شرکت پرداختند؛ و در بررسی‌های خود نتیجه گرفتند که با افزایش سرمایه‌گذاری در دارایی‌ها عملکرد شرکت نیز افزایش یافته و این افزایش رضایت کارمندان و به تناسب آن رضایت مشتری را در پی خواهد داشت ولی با افزایش بهره‌وری و سودآوری ارتباطی ندارد. کاظمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی دریافتند که حضور زنان در ارکان نظام راهبری روش مناسبی برای بهبود فرایند نظارت بر مدیریت و کیفیت گزارشگری مالی تلقی می‌شود. حضور نمایندگان زن موجب افزایش استقلال اعضای هیئت مدیره و کمیته‌های حسابرسی شده و در نتیجه کیفیت سود را بهبود می‌بخشد.

ایمانی برندق و همکاران (۱۳۹۷) نیز نشان دادند تنوع جنسیتی در هیئت مدیره شرکت بر ضعف کنترل‌های داخلی شرکت تأثیر منفی دارد. بر اساس این استدلالها انتظار می‌رود که تنوع جنسیتی در کمیته‌های حسابرسی، اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی را بهبود بخشد و بر محیط اطلاعاتی شرکت تأثیرگذار باشد.

بیات و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی تأثیر وابستگی دولتی بر ریسک سیستماتیک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر وجود رابطه مستقیم و معنادار بین وابستگی دولتی و ریسک سیستماتیک می‌باشد. به عبارتی می‌توان بیان کرد که شرکت‌های دارای وابستگی دولتی به احتمال فراوان در معرض ریسک سیاسی قرار می‌گیرند و مدیران دولتی از طریق مناسبات سیاسی، ریسک مربوط به شرکت را تحت تأثیر قرار می‌دهند؛ بنابراین وابستگی دولتی می‌تواند به عنوان یکی از متغیرهای مهم در مطالعه ریسک مورد توجه قرار بگیرد.

با توجه به موارد فوق در این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این پرسش هستیم که آیا مالکیت دولتی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و معیارهای عملکردی شرکت در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری وجود دارد یا که خیر؟

فرضیه های تحقیق

فرضیه اول: بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی ها رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی ها دارد.

فرضیه چهارم: مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام دارد

روش تحقیق

این تحقیق بر اساس هدف یک تحقیق بنیادی توصیفی است و بر اساس رویکرد یک تحقیق همبستگی محسوب می شود که بر اساس تشکیل مدل های رگرسیونی به آزمون فرضیه های پژوهش پرداخته خواهد شد. همچنین با توجه به این که این تحقیق از اطلاعات گذشته برای آزمون فرضیات استفاده می کند از نوع تحقیقات پس رویدادی است.

در این تحقیق یک نمونه از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی یک دوره ۵ ساله شامل صورت های مالی ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش از نمونه گیری آماری استفاده نگردیده. شرکت های مورد بررسی به روش حذف سیستماتیک و بر اساس معیار های زیر انتخاب می گردند:

در این پژوهش از نمونه گیری آماری استفاده نمی شود. شرکت های مورد بررسی به روش حذف سیستماتیک و بر اساس معیار های زیر انتخاب می شوند:

- جز شرکت های هلدینگ و سرمایه گذاری نباشند.
 - بانک ها به سبب ماهیت خاص فعالیتشان حذف می شوند.
 - طی دوره مورد بررسی تغییر سال مالی و توقف عملیات نداشته باشند.
 - اطلاعات مورد نیاز آنها برای انجام تحقیق در دسترس باشد
- در نهایت پس از رعایت شرایط فوق و اعمال نمونه گیری از شرکت های موجود در بورس اوراق بهادار تهران، تعداد ۱۰۴ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند.

مدل های آماری پژوهش

برای تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش از مدل های رگرسیونی زیر استفاده خواهیم نمود:

مدل فرضیه اول و سوم پژوهش

$$ROA_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 FemalePer_{i,t} + \beta_2 Gov_{i,t} + \beta_3 Gov * FemalePer_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 Growth_{i,t} + \beta_6 MB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل فرضیه دوم و چهارم پژوهش

$$ROE_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 FemalePer_{i,t} + \beta_2 Gov_{i,t} + \beta_3 Gov * FemalePer_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 Growth_{i,t} + \beta_6 MB_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

متغیرهای پژوهش

متغیرهای وابسته

بازده دارایی ها (ROA): که از تقسیم سود خالص بر متوسط دارایی های شرکت بدست می آید.

بازده حقوق صاحبان سهام: که از تقسیم سود خالص بر متوسط حقوق صاحبان سرمایه بدست می آید.

متغیر مستقل

FemalePer_(i,t): این متغیر به حضور زنان در هیئت مدیره اشاره دارد و از نسبت تعداد زنان در هیئت مدیره به تعداد کل اعضای هیئت مدیره به صورت درصد محاسبه می گردد.

متغیر میانجی

Gov*FemalePer: این متغیر به اثر میانجی گری دولت بر رابطه بین حضور زنان در هیئت مدیره و بازده دارایی ها و بازده حقوق صاحبان سهام اشاره دارد.

Governmant: دولت، در صورتی که بیست درصد یا بیشتر از سهام شرکت متعلق به دولت باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر لحاظ می گردد.

متغیرهای کنترلی

Growth: رشد شرکت: درصد تغییر در فروش شرکت می باشد.

MB: ارزش بازار به دفتری: از تقسیم ارزش بازار سهم شرکت در پایان سال به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام محاسبه می گردد.

اندازه شرکت (SIZE_t): از لگاریتم طبیعی دارایی های شرکت بدست می آید.

تجزیه و تحلیل داده ها

جدول زیر آمار توصیفی مربوط به متغیرهای مدل را نشان می دهد که بیانگر پارامترهای توصیفی برای هر متغیر به صورت مجزا می باشد. این پارامترها عمدتاً شامل اطلاعات مربوط به شاخص های مرکزی، نظیر بیشینه، کمینه، میانگین و میانه و همچنین اطلاعات مربوط به شاخص های پراکندگی نظیر واریانس، چولگی و کشیدگی است.

آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرها	ROA	FEMAL	GOV	GROW	MB	ROE	SIZE
	بازده دارایی	تنوع جنسیتی	مالکیت دولتی	رشد شرکت	ارزش بازار به دفتری	بازده حقوق صاحبان سهام	اندازه شرکت
میانگین	0.12	0.09	0.47	0.07	2.21	0.25	14.24
میانه	0.11	0.00	0.00	0.03	1.96	0.11	14.19
حداکثر	0.62	1.00	1.00	1.49	7.00	0.57	19.37
حداقل	-0.25	0.00	0.00	-0.93	0.05	-0.23	11.11
انحراف معیار	0.34	0.29	0.49	0.39	1.41	4.91	1.32
چولگی	2.24	2.73	0.10	2.25	0.03	9.25	0.70
کشیدگی	1.40	8.50	1.01	4.91	5.17	2.50	4.96
جا ر گ ن بر	آماره	1626.61	86.66	3517.11	102.45	348702.7	127.52
	احتمال						
		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
مشاهدات	520	520	520	520	520	520	520
تعداد شرکت	104	104	104	104	104	104	104

در این جدول تعداد مشاهدات برای هر متغیر در مدل‌ها برابر ۵۲۰ مشاهده است. مهمترین شاخص مرکزی میانگین است که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌هاست. برای مثال میانگین متغیر بازده دارایی‌ها برابر با ۰,۱۲ می‌باشد که نشان می‌دهد بیشتر داده‌های مربوط به این متغیر حول این نقطه تمرکز یافته‌اند.

نتیجه آزمون مدل پژوهش

تخمین مدل‌ها با توجه به نتایج جداول آزمون چاو، هاسمن و ناهمسانی واریانس برحسب متغیر وابسته صورت گرفته است؛ که در ادامه، نتیجه نهایی تخمین مدل‌ها با توجه به بهترین برازش مورد بررسی قرار می‌گیرد. با توجه به تجزیه و تحلیل ارائه شده در فصل چهارم در خصوص هر فرضیه ابتدا به تفکیک، به نتایج هر فرضیه اشاره و سپس، به نتیجه‌گیری کلی در خصوص یافته‌های این پژوهش می‌پردازیم.

نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

بر اساس مبانی نظری بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی‌ها رابطه معناداری وجود دارد. به منظور آزمون این فرضیه از مدل رگرسیونی با الگوی اثرات ثابت- تصادفی در ۱۰۴ شرکت در فاصله زمانی ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ استفاده شده است نتیجه حاصل از آزمون فرضیه اول پژوهش در مورد ضریب متغیر مستقل تنوع جنسیتی هیئت مدیره مثبت و p -value آن بزرگتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی‌ها رابطه معناداری وجود ندارد و فرضیه اول پژوهش پذیرفته نمی‌شود.

نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

بر اساس مبانی نظری بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری وجود دارد. به منظور آزمون این فرضیه از مدل رگرسیونی با الگوی اثرات ثابت- تصادفی در ۱۰۴ شرکت در فاصله زمانی ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ استفاده شده است نتیجه حاصل از آزمون فرضیه دوم پژوهش در مورد ضریب متغیر مستقل تنوع جنسیتی هیئت مدیره مثبت و p -value آن بزرگتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری وجود ندارد؛ و فرضیه دوم پژوهش پذیرفته نمی‌شود.

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش

بر اساس مبانی نظری مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی‌ها دارد. به منظور آزمون این فرضیه از مدل رگرسیونی با الگوی اثرات ثابت- تصادفی در ۱۰۴ شرکت در فاصله زمانی ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ استفاده شده است نتیجه حاصل از آزمون فرضیه سوم پژوهش در مورد متغیر میانجی مالکیت دولتی (GOV*FEMAL) کوچکتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی‌ها دارد؛ و فرضیه سوم پژوهش مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

نتایج آزمون فرضیه چهارم پژوهش

بر اساس مبانی نظری مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام دارد. به منظور آزمون این فرضیه از مدل رگرسیونی با الگوی اثرات ثابت- تصادفی در ۱۰۴ شرکت در فاصله زمانی ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ استفاده شده است نتیجه حاصل از آزمون فرضیه چهارم پژوهش در مورد متغیر تعدیلگر مالکیت دولتی (GOV*FEMAL) بزرگتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام ندارد؛ و فرضیه چهارم پژوهش مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد.

نتایج آزمون مدل فرضیه اول و سوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
FEMAL	0.03	0.02	1.06	0.28
GOV	0.04	0.03	1.39	0.16
GOV*FEMAL	-0.06	0.03	-2.15	0.03
SIZE	-0.02	0.03	-0.74	0.45
GROW	0.05	0.01	2.58	0.01
MB	-0.008	0.01	-0.66	0.50
C	0.56	0.54	1.03	0.30
ضریب تعیین		0.21		
ضریب تعیین تعدیل یافته		0.20		
آماره دورین واتسون		1.68		
آماره F		4.45		
احتمال آماره F		0.00		

نتایج آزمون مدل فرضیه اول و سوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
FEMAL	0.10	0.18	0.55	0.57
GOV	0.48	0.16	3.001	0.002
GOV*FEMAL	-0.16	0.20	-0.80	0.42
SIZE	0.31	0.06	4.91	0.00
GROW	-0.08	0.17	-0.49	0.61
MB	-0.04	0.08	-0.52	0.60
C	-4.01	0.81	-4.91	0.00
ضریب تعیین		0.22		
ضریب تعیین تعدیل یافته		0.21		
آماره دورین واتسون		1.54		
آماره F		3.93		
احتمال آماره F		0.002		

نتیجه گیری

عملکرد، زمینه‌ی حرفه‌ای در فعالیتهای اجتماعی و پژوهش در عمل است. بهبود مستمر طیف وسیعی از فعالیت‌هایی با تحولات بی‌پایان را در برمی‌گیرد. ایجاد تیمی با حضور کارمندان و عضویت مدیران ارشد، ایجاد تحولات ساختاری، غنی‌سازی شغل از جمله تلاش‌هایی است که سازمان‌ها در جهت بهبود عملکرد انجام می‌دهند. زنان کم و بیش نیمی از اعضای جامعه را تشکیل می‌دهند، در طول تاریخ، فرصت‌ها و امکانات برای زنان به نحوی توزیع نشده است که به راحتی بتوانند هم دوش مردان در صحنه جامعه حاضر شوند و در واقع بدون محدودیت جنسی به ایفای نقش‌های شایسته خویش پردازند. در سازمان‌های سیاسی قدرت مهم‌ترین عنصر تعیین کننده رفتارهای سازمانی است. سازمان سیاسی نظامی پیچیده از افراد و ائتلاف پنداشته می‌شود که هر یک منافع، باورها، ارزش‌ها، سلیقه‌ها و پنداشت‌های ویژه خود را دارند؛ بنابراین در این پژوهش به بررسی ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و معیارهای عملکردی شرکت با نقش میانجی مالکیت دولتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. با استفاده از تکنیک نمونه گیری به روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۰۴ شرکت طی سالهای ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ انتخاب شدند. آزمون فرضیه‌ها با استفاده از الگوی رگرسیون داده‌های ترکیبی که تلفیقی از داده‌های مقطعی و سری زمانی هستند استفاده شد. نتایج حاصل از فرضیه‌های پژوهش نشان داد که بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده داراییها و بازده حقوق صاحبان سهام رابطه معناداری وجود نداشته و مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده حقوق صاحبان سهام نداشته اند ولی مالکیت دولتی نقش میانجی بر ارتباط بین تنوع جنسیتی هیئت مدیره و بازده دارایی‌ها دارد و آن را تقویت می‌کند.

منابع

- امیرحسینی، زهرا و محسنی بهبهانی، سمیه (۱۳۹۱)، "بررسی رابطه بین اصول حاکمیت شرکتی با عملکرد هیئت مدیره شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" مجموعه مقالات اولین همایش منطقه‌ای پژوهش‌ها و راه کارهای نوین در حسابداری و مدیریت، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شفق تنکابن، صص ۱۷۵-۲۰۲.
- ایزدی نیا، ناصر و رسائیان، امیر (۱۳۸۹)، "رابطه برخی از ابزارهای نظارتی و راهبری شرکت و معیارهای اقتصادی و مالی ارزیابی عملکرد" دانش حسابداری، شماره ۱، صص ۷۲-۵۳.
- ایزدی نیا، ناصر؛ ایمانی، کریم؛ روح‌اللهی، وحید (۱۳۹۳)، "چارچوب نظری جامع برای افشا داوطلبانه سرمایه فکری"، فصلنامه دانش و پژوهش حسابداری، ۱۰(۳۷)، ۸-۱۴.
- ایزدی نیا، ناصر؛ سلطانی، اصغر؛ علینقیان، نسرین (۱۳۸۹)، "ارزیابی عوامل موثر بر سیاست تقسیم سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار"، فصلنامه مطالعات حسابداری، ۲۶(۲)، ۱۳۹-۱۵۵.
- حقیقی، یاسر و محمودی، ابوالفضل و رفیعی، آزاده و کریمیان مقدم، سید محسن (۱۳۹۲)، "بررسی رابطه رتبه حاکمیت شرکتی با عملکرد عملیاتی و ارزش شرکتها
- سلطانی، اصغر؛ نادم، مسعود (۱۳۹۲)، "بررسی تاثیر ساختار سرمایه و ساختار مالکیت بر محتوای اطلاعاتی EPS و DPS گزارش شده با استفاده از روش سود و بازده تجمعی برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، مجله پیشرفت‌های حسابداری، ۵(۲)، ۴۵-۷۰.
- بیابانی، شاعرورضی کاظمی، ستاره (۱۳۹۰) ساختار مالکیت ترکیب سهامداری و تمرکز سیاست تقسیم سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، شماره ۱۲ ص ۲۳-۳۸.

پورحیدری امید، همتی داود، (۱۳۸۳)، بررسی اثر قراردادهای بدهی، هزینه ای سیاسی، طرحهای پاداش و مالکیت بر مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۶.

دموری، داریوش. عارف منش، زهره وعباسی، خلیل، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه هموار سازی سود، کیفیت سود و رزش شرکت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، شماره اول، صص ۵۴-۳۹

فخاری، حسین و فصیح، الهام (۱۳۹۵) تأثیر مالکیت خانوادگی بر ساختار سرمایه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

کامیابی، یحیی، گلچین، زهرا، (۱۳۹۶)، تأثیر ساختار مالکیت بر رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و هزینه نمایندگی، دوره ۹، شماره ۳۵، صص ۷۳-۹۶ فصلنامه مدیریت کسب و کار

فخاری، حسین و محمدی، جواد و حسن نتاج کردی، محسن (۱۳۹۴)، " بررسی اثر ویژگی های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی"، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال ۱۲، شماره ۴۶، تابستان ۱۳۹۴.

قالیاف، حسن (۱۳۷۳)، "بررسی تأثیر ساختار سرمایه (اهرم مالی) بر روی ریسک سیستماتیک سهام عادی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

قدس، علی (۱۳۸۷)، " حاکمیت شرکتی و اصطلاح ساختار هیئت مدیره " تدبیر، شماره ۱۹۵، مرداد ۱۳۸۷.

کرمی، غلامرضا و مهرانی، ساسان و اسکندر، هدی (۱۳۸۲)، "بررسی تئوری نمایندگی و تئوری علامت دهی در سیاست های تقسیم سود: نقش سرمایه گذاران نهادی"، مجله پیشرفت های حسابداری دانشگاه شیراز، دوره دوم، شماره ۲.

مدرس، احمد و حسینی، سید مجتبی و رئیسی، زهره (۱۳۸۳)، " بررسی اثر سهامداران نهادی به عنوان نهادی به یکی از معیارهای حاکمیت شرکتی بر بازده سهامداران شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران " مجله پژوهش های اقتصادی ۲۲۳ - ۲۵۰.

مشایخ، مهناز و اسماعیلی، مریم (۱۳۸۵)، " بررسی رابطه بین کیفیت سود و برخی از جنبه های اصول راهبری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران " بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۵، صص ۲۵-۴۴.

معیری، مرتضی (۱۳۸۵) "عوامل موثر بر به موقع بودن گزارش حسابرسی" پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی.

Ashton, R. H., Willingham, P. R. and Elliot R. K., (1987), "An Empirical Analysis of Audit Delay", Journal of Accounting Research, (Autumn), PP.275-292.

Apadore. Kogilavani, Mahd Noor. Marjan, (2013). " Determinants of Audit Report Lag and Corporate Governance in Malaysia"., International journal of Business and Management, Vol.8, NO. 15, 2013.

Baiman, S. (1982). Agency Research In Managerial Accounting: A Survey. Journal of Accounting Literature. 1, 154-213.

Baiman, S. (1990). Agency Research. In Managerial Accounting: A Second Look. Journal of Accounting, Organization and Society. 15, 4,341-371.

Carslaw, C.A. and Kaplan, S.E. (1991). An examination of audit delay: Further evidence from New Zealand. *Accounting and Business Research*, 22(85), 21-32.

- Collins, D. W., Kothari. J. & Sloan. R. G. (1994). Lack of timeliness and noise as explanations for the low contemporaneous return-earnings association. *Journal of Accounting and Economics*, 18: 289-324.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2002). Corporate governance and the audit process. *Contemporary Accounting Research*, 19(4), 573-594.
- Cotter, j. R, A. Shivdasani, and M. Zenner. 1997., "Do independent directors enhance target shareholder wealth during tender offers?, *Jornal of Financial Economics*.
- .Easton, P. D. & Zmijewski, M. E. (1989). Cross-sectional variation in the stock market response to accounting earnings announcements. *Journal of Accounting and Economics*, 11: 117-141.
- Edmonds. Christopheher T, Edmonds, Jennifer E, Vermeer.Beth Y, Vermeer. Thomas E. (2017), "Does timeliness of financial information matter in the governmental sector? *Journal homepage: ScienceDirect*
- Eslami. Reza, Armin. Afshin, Rostami jaz.Hamid, (2015)."A Study on the Effect of Corporate Governance on the Timeliness of Financial Reports of Listed Firms on Tehran Stock Exchange", *Academic Journal of Accounting and Economic Researches*, Vol. 4, Issue 4, 140-152, 2015.
- Ebimobowei. Appah, Yadirichukwu. Emeh, (2013)." Corporate Governance Strucure and Structure and Timeliness of Financial Reports of Quoted Firms in Nigeria", *European journal of Business and Management*, Vol.5, NO, 32, 2013.
- 18.Fama,E.F,&Jensen,M.C. (1983).Separation of owener ship and control,*journal of law and Economics*,26(2),301-325.
- Financial Accounting Standards Board(FASB), (1980)," Qualitative Characteristics of Accounting Information", *Statement of Financial Accounting Concepts No. 2*. Norwalk,
- Flynn Simone I. (2008). Behavioral Finance. *Journal of Research Starters Business*, plr 1, 13p, (An 29964498).
- Financial Accounting Standards Board(FASB), (2005), "FASB Action Alert No. 05-26(June 30, 2005)", Norwalk, Conn.: FASB.Conn.: FASB.
- Financial Accounting Standards Board (1980). *Statement of concepts No. 2: qualitative characteristics of accounting information*. Norwalk, CT: FASB.
- Giedsdal, F. (1981). Accounting for Stewardship, *Journal of Accounting Research*. Spring, 208-31.
- Gillian, S.G. and L.T. Straks (2003). "A Survey of Shareholder Activism: Motivation and Empirical Evidence", *Contemp Finance Dig*, 10-38.
- Haugen, Robert A. (2000). *Modern Investment. Theory*, India, Prentice Hall, 5th Edition.
- Holmstrom, B.R. (1979). Moral Hazard and Observabiliti. *The journal of Economics*. Spring, 74-91.
- Ibadin,I.M,Izedonmi,F,Ibadin,p.o. (2012).The association between selected corporate governance attributes,company attributes and time lines of financial reporting in nigeria.research journal of finance and accounting,3(9),137-144.
- John, K. and J. Williams. (1985). Dividends, Dilution, and Taxes: a Signaling Equilibrium. *Journal of Finance*, Vol.40 pp. 1053-70.
- evidence from Turkey, *Istanbul University Journal of the School of Business Administration*, 39(2), 227-240.
- Wright, Peter, Mukherji, Ananda, Kroll, Mark J. (2001). A Reexamination of Agency Theory Assumptions: Extensions and Extrapolations. *Journal of Socio-Economics*, No 30, pp 413-429.
- Wan Farhah Shafiy Wan Kamalluarifin *Procedia Economics and Finance* 35 (2016) 156 – 165 The Influence of Corporate Governance and Firm Characteristics on the Timeliness of Corporate Internet Reporting By Top 95 companies in Malasiya.

Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1990). Positive accounting theory: A ten year perspective, *Accounting Review*, Vol 65, pp. 131–156.

Zalailah sallah and saeed baatwah and journal of accounting auditing and performance evaluation.september(2015)."corporate governance mechanisms and audit report time lines:empirical evidence from oman.

Investigating the Relationship between Gender Diversity of the Board of Directors and Company Performance Criteria with the Mediating Role of Government Ownership in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange

Mohsen Khodadadi^{*1}
Shiva Esmailzadeh²

Date of Receipt: 2020/06/23 Date of Issue: 2020/09/09

Abstract

The purpose of this study is to investigate the relationship between the gender diversity of the board of directors and the performance criteria of the company with the mediating role of government ownership in companies listed on the Tehran Stock Exchange. Using the systematic sampling technique, 104 companies were selected during the years 1393 to 1397. The hypotheses were tested using a combined data regression model that is a combination of cross-sectional data and time series. The results of the research hypotheses showed that there was no significant relationship between gender diversity of the board and return on assets and return on equity and government ownership did not mediate the relationship between gender diversity of the board and return on equity but government ownership played a mediating role. On the relationship between gender diversity of the board and the return on assets and strengthen it.

Keywords

Gender diversity of the board, state ownership, return on equity

1. Department of Accounting, Rudsar and Amlash Branch, Islamic Azad University, Rudsar, Iran.
2. Accounting Department, Rudsar and Amlash Branch, Islamic Azad University, Rudsar, Iran.